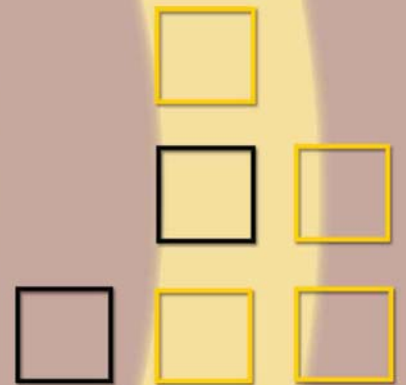

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

**ЗМІЦНЕННЯ МІСЦЕВОЇ
ФІНАНСОВОЇ ІНІЦІАТИВИ**

**ОГЛЯД ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
“ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ
НА 2009 РІК”**

**ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ НА 2009 РІК»**

млрд. грн.

	2008	2009	+/-	%%
ДОХОДИ				
Доходи (без урахування міжбюджетних трансфертів)	224,5	230,2	5,7	102,5
Кошти, що надходять до державного бюджету з місцевих бюджетів	7,4	8,7	1,3	117,8
Доходи разом (з урахуванням міжбюджетних трансфертів)	231,9	238,9	7,0	103,0
ВИДАТКИ				
Видатки (без урахування міжбюджетних трансфертів)	194,2	209,2	15,0	107,7
Міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам	62,7	60,8	-1,9	97,0
Видатки разом (з урахуванням міжбюджетних трансфертів)	257,0	270,0	13,1	105,1
<i>з них видатки розвитку, в тому числі:</i>	<i>60,4</i>	<i>33,6</i>	<i>-26,8</i>	<i>55,6</i>
<i>загальний фонд</i>	<i>33,1</i>	<i>7,0</i>	<i>-26,1</i>	<i>21,2</i>
<i>спеціальний фонд</i>	<i>27,3</i>	<i>26,6</i>	<i>-0,7</i>	<i>97,4</i>
Пенсійний фонд України	40,3	44,2	3,9	109,7
Стабілізаційний фонд	3,0	20,0	17,0	у 7 р.
ДЕФЦИТ БЮДЖЕТУ	25,0	31,1	6,1	124,4
<i>з них:</i>				
<i>фінансування за борговими операціями</i>	<i>12,2</i>	<i>61,4</i>	<i>49,2</i>	<i>у 5 р.</i>
<i>фінансування за активними операціями</i>	<i>12,2</i>	<i>-38,8</i>	<i>-51,0</i>	<i>-</i>

ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ

1) Виходячи з даного бюджету очікується падіння реального ВВП на 5 %, збереження обсягу номінального ВВП приблизно на щорічному рівні (1 003,0 млрд. грн., або +3,5 %) при індексі інфляції у 109,5 % (див. додаток 1).

2) Доходи державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів) збільшено на 5,7 млрд. грн., або 2,5 %.

3) Видатки та надання кредитів з державного бюджету на 2009 рік заплановані у сумі 270,0 млрд. грн., що на 5,1 в.п. більше затверджених видатків на поточний рік. Із загальної кількості головних розпорядників коштів державного бюджету (112 од.) видатки скорочені по 96 з них, або по 85,7 %. (Видатки Міністерства з питань житлово-комунального господарства зменшено на 0,9 млрд. грн. або на 44,7 %, Міністерства регіонального розвитку та будівництва України – на 2,3 млрд. грн., або на 93,8 % (див. додаток 2)).

Хоча видатки соціального спрямування збільшено на 4,1 %, їх частка становить 42,0 %, що на 1,7 в.п. менше, ніж затверджено на 2008 рік.

Спостерігається зменшення часток видатків державного бюджету соціального спрямування у ВВП за усіма їх видами (див. додаток 3). Основна причина – зменшення темпів приросту основних соціальних стандартів (у т.ч. на вимогу МВФ).

Прожитковий мінімум для всіх категорій осіб збережено на рівні 2008 року, при його зростанні в середньому близько 20,0 % у 2007 та 2008 роках (див. додаток 4).

Середньорічний розмір мінімальної заробітної плати передбачається поетапно збільшити на 18,1 %. У грудні місяці наступного року вона досягне 669 грн., або рівня прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Для порівняння: у 2008 році мінімальна заробітна плата зросла на 23,8 %, у 2007 році – на 17,9 %. (див. додаток 4).

Капітальні видатки у законі про Державний бюджет України окремо не передбачені, вони **включені до складу видатків розвитку**. До видатків розвитку відносяться також дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, субсидії та поточні трансферти підприємствам, спеціальні видатки у сфері оборони, наукові дослідження, інші видатки у галузях економічна діяльність та житлово-комунальне господарство. **В цілому видатки розвитку зменшено на 44,4 % (або на 26,8 млрд. грн.), з них по загальному фонду – на 78,8 % (або на 26,1 млрд. грн.)**.

Розпорядників бюджетних коштів зобов'язано зменшити обсяги споживання енергоносіїв щонайменш як на 20 відсотків проти 10 відсотків у попередні роки.

4) **Передбачено Стабілізаційний фонд у сумі 20,0 млрд. грн., що становить 7,5 % усіх видатків бюджету**. Із цієї суми 8,5 млрд. грн. складають надходження від приватизації державного майна, 1,3 млрд. грн. – коштів від продажу земельних ділянок, 4,8 млрд. грн. – від цільового розміщення державних цінних паперів, 5,4 млрд. грн. – залишків коштів цього фонду. У тексті Закону про Державний бюджет України на 2009 рік визначено напрями використання коштів цього фонду, зокрема на реалізацію інвестиційних та інноваційних проектів з енергозбереження в житлово-комунальному господарстві буде спрямовано 0,5 млрд. грн. Поряд з цим ряд видатків важко назвати стабілізаційними для економіки в цілому. Зокрема, такі як: створення, закупівля і модернізація озброєння, військової та спеціальної техніки за державним оборонним замовленням у національних виробників (2,7 млрд. грн.), створення культурно-мистецького та музейного комплексу "Мистецький арсенал" (0,2 млрд. грн.), придбання для Державної митної служби України рентгено-телевізійних скануючих систем (0,2 млрд. грн.), придбання шкільних автобусів (0,15 млрд. грн.), виконання Державної програми створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги на період до 2010 року (0,1 млрд. грн.), придбання пожежної техніки та обладнання вітчизняного виробництва (0,1 млрд. грн.), створення фільмів національного виробництва (0,05 млрд. грн.) тощо (див. додаток 5)

5) **Частка державного прямого боргу у ВВП збільшується більше ніж удвічі (з 9,2 % до 19,2 %)**.

Дефіцит державного бюджету становить 31,1 млрд. грн., або 3,1 % ВВП (див. додаток 6) (проти 2,6 % у поточному році), що на 6,1 млрд. грн., або 24,3 % більше дефіциту поточного року. **Обсяги запозичень збільшені майже у 5 разів до 88,8 млрд. грн.** (див. додаток 7)

6) **Місцеві бюджети:** у Законі України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» загальний обсяг трансфертів із державного до місцевих бюджетів (дотації та усі види субвенцій) становить 60,8 млрд. грн., що менше на 1,9 млрд. грн., або на 3,0 % проти показників бюджету запланованих з урахуванням змін на 2008 рік ¹.

При плануванні бюджету на 2009 рік відбулись суттєві зміни у системі міжбюджетних відносин. Під час подання проекту бюджету на перше читання значну частину субвенцій, а також окремі види централізованих закупівель міністерств було включено до дотації вирівнювання. Проте, у ході доопрацювання бюджету на 2009 рік запропоновані зміни розрахунку дотації вирівнювання не були враховані, і розрахунок

¹ Без врахування субвенцій місцевим бюджетам для ліквідації наслідків стихійного лиха, що сталося 23 – 27 липня 2008 року на суму понад 2,0 млрд. грн., загальний обсяг трансфертів запланованих на 2009 рік практично відповідає обсягам 2008 року.

проводився виходячи з формули, яка використовувалась при плануванні бюджету 2008 року.

Лише деякі статі видатків, які у 2008 році фінансувались за рахунок субвенцій у бюджеті 2009 року включено до Стабілізаційного фонду. Зокрема:

- реалізація інвестиційних та інноваційних проектів з енергозбереження в житлово-комунальному господарстві – 0,5 млрд. грн.
- реалізація інвестиційних проектів соціально-економічного розвитку регіонів – 1,5 млрд. грн.
- придбання шкільних автобусів для перевезення учнів загальноосвітніх шкіл, що проживають у сільській місцевості – 0,15 млрд. грн.
- виконання функцій столиці відповідно до Закону України "Про столицю України - місто-герой Київ", включаючи будівництво метрополітену – 0,5 млрд. грн.

Однак джерела фінансування Стабілізаційного фонду передбачені Законом України «Про державний бюджет України на 2009 рік» є не реалістичними² і існує значна ймовірність того що ці видатки профінансовані не будуть.

За таких умов, порівняно з показниками затвердженими на 2008 рік зменшився загальний обсяг субвенцій з державного бюджету місцевим на 6,6 млрд. грн. (на 17,2 %), а обсяг дотації вирівнювання зріс на 15,8 % і становить майже 33,4 млрд. грн. (див. додаток 8)

ПОЗИТИВНІ ЧИННИКИ

1) До позитивних чинників, що впливатимуть на бюджетну політику 2009 року можна назвати те, що серед неофіційних пріоритетів урядової політики є підтримка платіжного балансу шляхом обмеження імпорту (запровадження тимчасових надбавок до ставок ввізного мита на продукцію автомобільної та сільськогосподарської продукції), а також стимулювання експорту (зокрема, шляхом скасування деяких видів експортного мита). Наслідком, має стати певна переорієнтація виробництва на внутрішній ринок. Водночас, варто звернути увагу на те, що така переорієнтація виробництва не зможе створити попит на рівні, достатньому для забезпечення помітного економічного зростання через недостатню місткість внутрішнього ринку та недостатній рівень платоспроможності.

2) На протилежність практики попередніх років у Законі на 2009 рік відсутнє втручання до інших законодавчих актів.

3) В умовах невизначеності перспектив розвитку економіки, прийняття бюджету стало певним стабілізуючим фактором для громадськості у короткостроковій перспективі.

ОСНОВНІ РИЗИКИ БЮДЖЕТУ

1) Бюджет за своєю ідеологією не відрізняється від бюджетів попередніх років окрім стабілізаційного фонду. Уряд пропонує суто фіскальні заходи з наповнення доходної частини бюджету, які в сучасних економічних умовах можуть призвести до зворотнього ефекту (Закон про місцеві податки та збори, про збільшення ставок ввізного мита тощо).

---

² Зокрема, одним з джерел наповнення Стабілізаційного фонду визначено надходження від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації. Проте, як за 2006 та 2007 роки, так і за 11 місяців 2008 року таких надходжень не було і ніяких законодавчих змін, які б доводили реальність такого джерела у 2009 році не запропоновано.

2) Попри відображення спадаючої тенденції надходжень до державного бюджету у законі «Про Державний бюджет України на 2009 рік» (див. додаток 9), питання реалістичності затверджених річних планових показників доходної частини бюджету лишається відкритим з огляду на:

- ризик посилення фінансово-економічної кризи в першій половині 2009 року;
- існування певних сумнівів щодо макроекономічних показників на 2009 рік, які було покладено в основу розрахунків доходної частини бюджету;
- нестабільність законодавчої бази, яка визначає доходну частину бюджету (протягом листопада – грудня 2008 року у Верховній Раді України було зареєстровано значну кількість законодавчих ініціатив, які впливатимуть на доходну частину державного бюджету в разі їх прийняття. Деякі з цих пропозицій, які можуть мати непередбачувані наслідки для економіки країни було затверджено парламентом та передано на підпис Президенту України: пропозиція скасування можливості застосування давальницької схеми, запровадження тимчасової надбавки до ставок ввізного мита тощо).

3) Статтею 85 встановлено, що у разі недоотримання доходів загального фонду державного бюджету для забезпечення проведення на протязі бюжетного періоду захищених статей видатків державного бюджету Кабінету Міністрів України дозволяється здійснювати державні запозичення понад обсяги, встановлені Законом про державний бюджет із збільшенням граничного розміру державного боргу України.

Поряд із нормою щодо дозволу Кабінету Міністрів України придбаватися акції банків (частки, паї) в обмін на державні облигації України понад обсяги, затверджені у Законі про державний бюджет, а також зобов'язанням Національного банку України викупати ці облигації зазначене може призвести як до неконтрольованого зростання державного боргу, так і до емісії, що сприятиме погіршенню економічної ситуації у країні.

4) Не вирішено питання щодо фінансування пільг та гарантій окремим категоріям населення. При цьому, існує рішення Конституційного Суду України від 27.11.2008 № 26-рп/2008 щодо тлумачення положення частини другої статті 95 Конституції України³. У зазначеному рішенні встановлено, зокрема, що звуження змісту і обсягу існуючих прав і свобод ні при прийнятті закону про державний бюджет, ні при прийнятті інших законів, внесенні до них змін чи зупиненні їх дії. Зазначене може призвести до виникнення прихованої бюджетної заборгованості. За оцінками Уряду на виконання цих норм у повному обсязі у 2008 році необхідно було б додатково 70 млрд. грн.⁴

5) Прогноз Міністерства праці оптимістичний: через економічну кризу безробіття зросте лише на один відсоток. Якщо ж звільнених буде більше, дірки будуть латати, виходячи з ситуації.

Існують ризики щодо забезпечення фінансами Пенсійного фонду та інших фондів соціального страхування. У проекті бюджету була норма, щодо права Кабінету Міністрів України здійснювати перерозподіл страхових внесків між фондами загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування у межах загального розміру страхових внесків, що сплачуються до цих фондів. Ця норма могла б допомогти балансувати витрати фондів. Проте у затвердженому законі така норма відсутня.

За песимістичними оцінками економістів, в Україні внаслідок фінансової кризи може бути звільнено мінімум 400 тис. робітників. Для їх підтримки необхідно не менше

---

³ Статтею 95 Конституції України, зокрема, встановлено, що виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків. Держава прагне до збалансованості бюджету України.

⁴ http://www.ierpc.org/ierpc/expert/exp_betliy_01082007_ukr.pdf

1,1 млрд. грн. щорічно. Проте на даний час для потенційно звільнених у **фонді соціального страхування на випадок безробіття** є лише 250 млн. грн.⁵

6) На покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій передбачено 13,1 млрд. грн. Поряд з цим також передбачена норма щодо надання Пенсійному фонду безвідсоткових позичок з єдиного казначейського рахунку на термін до 12 місяців, а також норму щодо списання непогашеної позички у сумі 4,7 млрд. грн., наданої у 2008 році. Зазначене може свідчити про наявність прихованого дефіциту Пенсійного фонду, що призведе до прихованого дотування Пенсійного фонду та недофінансування інших запланованих видатків.

7) Як свідчить практика минулих років половина обсягів надходжень, що спрямовуватимуться до стабілізаційного фонду є ненадійними. Зокрема, надходження від приватизації державного майна та продажу земельних ділянок, є основними ризикованими джерелами наповнення Стабілізаційного фонду.

8) **Основні ризики для місцевих бюджетів**

- В разі скорочення зайнятого населення у промисловості, на будівництві у фінансовому секторі та в секторі нерухомості (найбільш вразливі галузі під час кризи) на третину, скорочення надходжень податку з доходів фізичних осіб у 2009 році може сягнути 5,4 млрд. грн., що на 11,3 % менше ніж передбачається отримати поточного року. В той же час вилучення збільшено на 17,8 %.

- **Зменшення обсягів надання капітальних трансфертів місцевим бюджетам з 5,8 млрд. грн. у 2008 році до 0,2 млрд. грн.⁶ у 2009 році**, в умовах скорочення власних доходів, негативно вплине на обсяги капітальних видатків.

- Водночас, статтю 14 знов **заборонено надання гарантій органів місцевого самоврядування. Отже, органи місцевого самоврядування позбавлені можливості допомогти комунальним підприємствам залучати кредитні ресурси.** Але при цьому статтю 18 пропонується дозволити, як Міністерству фінансів, так і місцевим фінансовим органам здійснювати у наступному році за рахунок тимчасово вільних коштів відповідних бюджетів **купівлю облігацій внутрішньої державної позики з подальшим поверненням коштів відповідних бюджетів до кінця року.**

9) **Невизначеність ціни на газ на 2009 рік – один з головних дестабілізуючих факторів, як для доходів так і для видатків бюджету (див. додаток 10 та 11)**

Збільшення ціни на природний газ призведе до збільшення обсягу заявок НАК «Нафтогаз України» на придбання доларів США на міжбанківському валютному ринку. Таке збільшення попиту на іноземну валюту в умовах дефіциту торгового балансу України може призвести до подальшої девальвації гривні.

В умовах державного регулювання цін на природний газ в Україні така ситуація може призвести до погіршення розрахунків споживачів з НАК «Нафтогаз України», що матиме наслідком:

- неможливість погашення розстроченого у 2008 податкового боргу компанії в розмірі 3 млрд. грн. згідно з Розпорядження КМУ від 3 грудня 2008 року № 1516

⁵ <http://www.podrobnosti.ua/podrobnosti/2008/11/02/563959.html>

⁶ В законі передбачено лише субвенції спеціального фонду на:

- фінансування ремонту приміщень управлінської праці та соціального захисту для здійснення заходів з виконання спільного із Світовим банком проекту "Вдосконалення системи соціальної допомоги" – 43,9 млн. грн.
- розвиток соціально-економічної сфери міста Севастополя та інших населених пунктів, в яких дислокуються військові формування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України – 29,9 млн. грн.
- будівництво автотранспортної магістралі через річку Дніпро у м. Запоріжжя – 100,0 млн. грн.

- необхідності надання відстрочки податкових зобов'язань компанії вже у 2009 році.

Довідка: у 2007 році НАК «Нафтогаз України» сплатив до бюджету податків і зборів у сумі 13,3 млрд. грн., що становить біля 8,1 % від загального обсягу доходів державного бюджету.

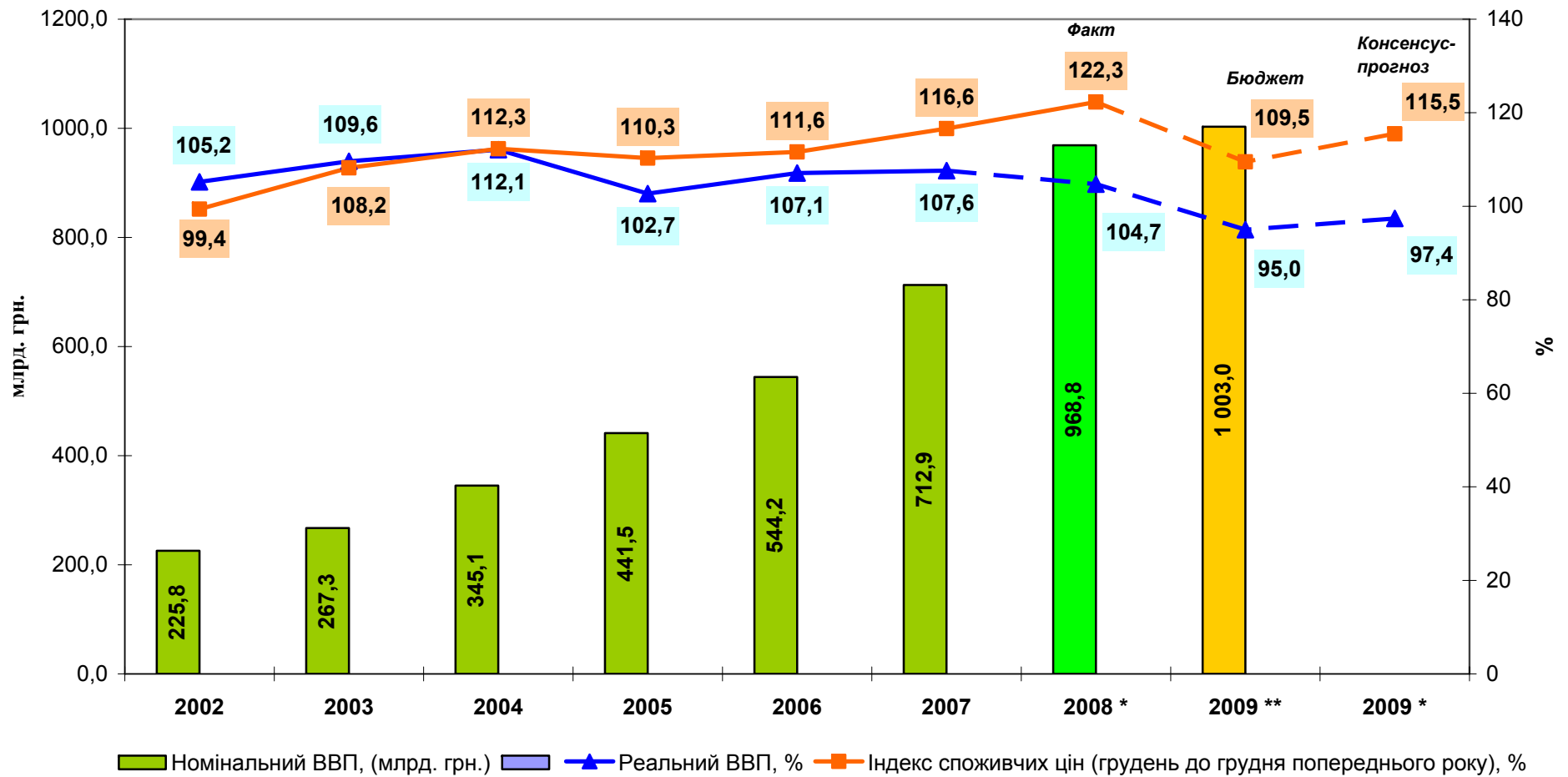
ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ, ЯКІ ВПЛИВАТИМУТЬ НА ДОХОДНУ ЧАСТИНУ БЮДЖЕТУ

- Серед офіційних фіскальних ініціатив КМУ можна відмітити пропозицію збільшити на 100-200% ставки ренти за видобуток природного газу (проект Закону 3423), які призведуть, в разі прийняття, до відповідного збільшення надходжень з цього джерела (до 2 млрд. грн.)
- Водночас, іншими суб'єктами законодавчої ініціативи вноситься низка пропозицій, спрямованих на надання галузевих пільг та преференцій, що, за умови відсутності єдиної програми заходів, спрямованих на подолання кризи, можуть призвести до розбалансування бюджету наступного року.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАХОДІВ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧАТЬ ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

- 1) Переглянути показники бюджету в березні 2009 року.
- 2) Докорінно змінити бюджетну ідеологію, а саме:
  - Стратегія економічного розвитку країни має спиратися на середньостроковий бюджет;
  - Необхідна законодавча підтримка залучення альтернативних фінансових джерел (форми державно-приватного партнерства, кредитування);
  - Потрібні Структурні реформи в освіті та охороні здоров'я спрямовані на зменшення їх тягаря для бюджету (реформа послуги, закупівля послуг від громадських організацій, легалізація коштів населення, більше поширення ПЦМ);
  - Важливим є суттєве зменшення датування економіки з одночасним запровадженням механізмів стимулювання її розвитку (у т.ч. створення робочих місць та самозайнятості населення) на зворотній основі;
  - Вкрай необхідним є перегляд норм щодо Стабілізаційного фонду;
  - Актуальним було і є питання концентрації галузевих фінансів в відповідних міністерствах, запровадження персонального звітування міністрів за досягнуті результати;
  - Критично необхідним є збільшення ступеню фіскальної децентралізації;
  - Системні зміни неможливі без проведення адміністративно-територіальної реформи спрямованої на укрупнення адміністративно-територіальних одиниць, які мають власні бюджети.
- 3) Уникати поширення взаємозаліків у бюджетній сфері.

Динаміка ВВП та індексу споживчих цін у 2002-2009 роках

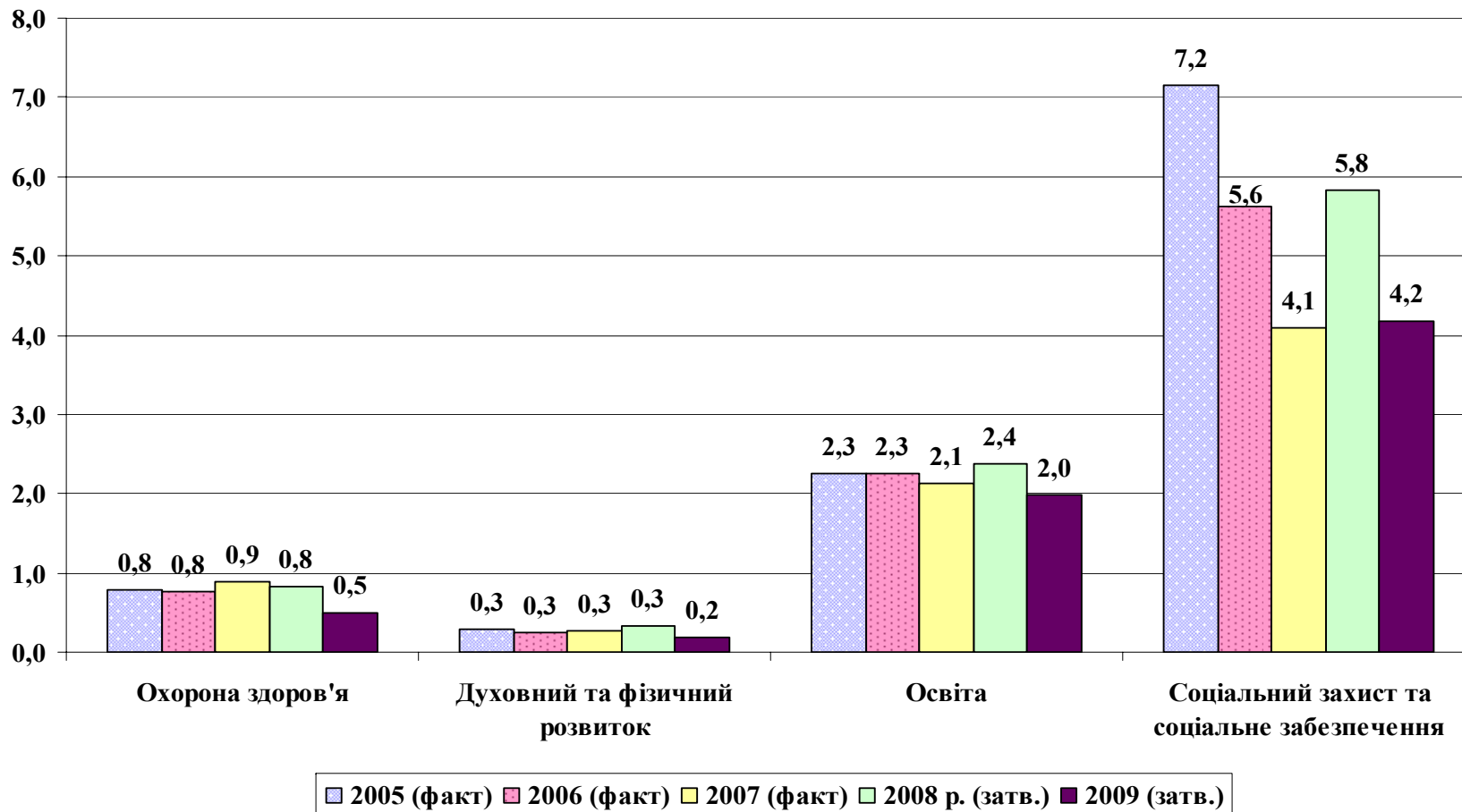
* за даними "Консенсус-прогноз. Листопад 2008 року" підготовлений Міністерством економіки України http://www.me.gov.ua/file/link/124745/file/Cons27_11_08.xls

** за розрахунками Міністерства фінансів України закладеними у бюджет на 2009 рік

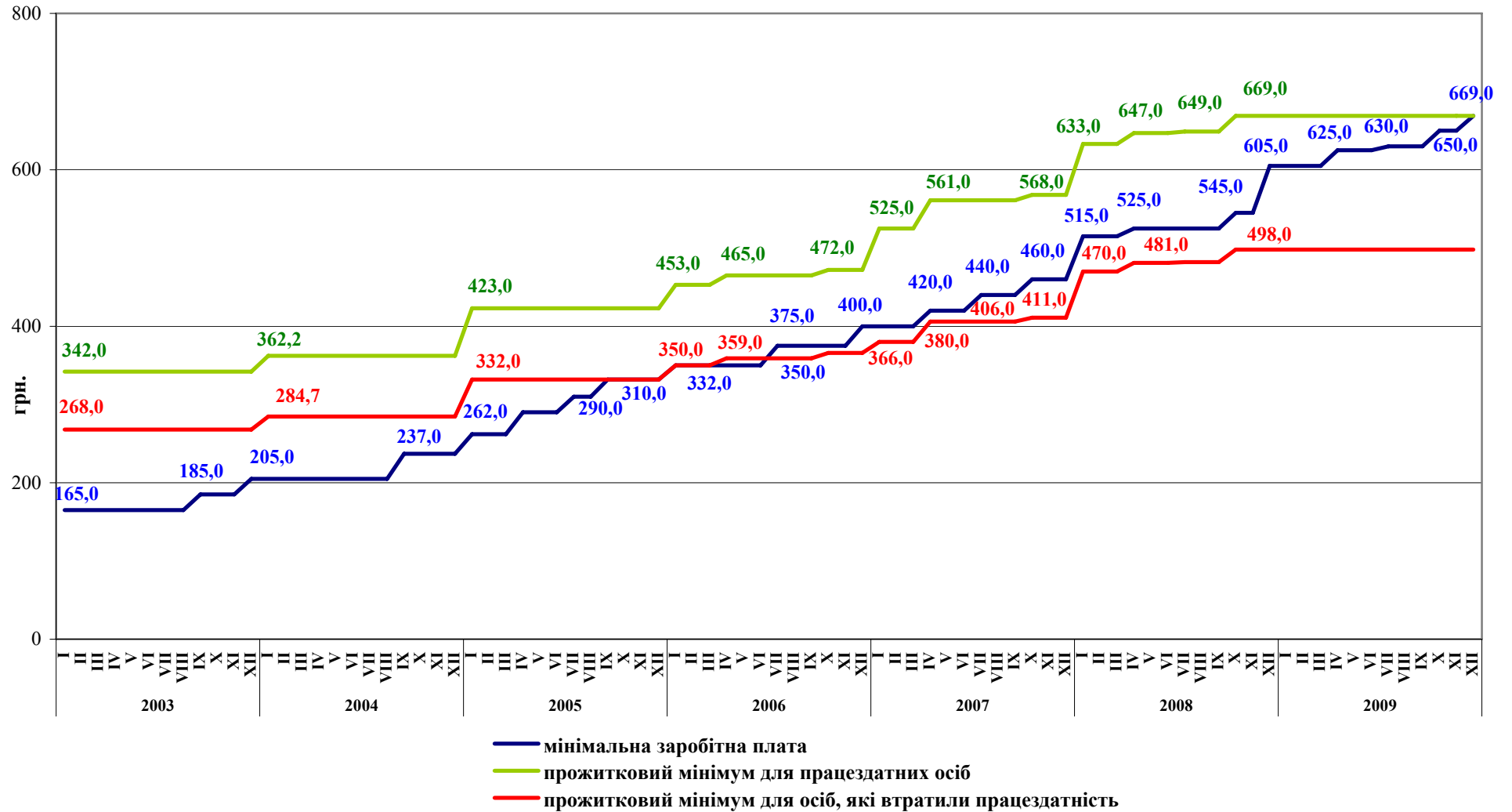
**Порівняння видатків Державного бюджету України
у 2008-2009 роках за окремими головними розпорядниками бюджетних коштів**

	млн. грн.		Відхилення	
	2008 рік (затв.)	2009 рік (затв.)	млн. грн.	%%
Міністерство фінансів України, у тому числі:				
<i>Апарат Міністерства - всього, з них:</i>	20 767,0	23 980,6	3 213,6	115,5
<i>Обслуговування державного боргу</i>	4 384,7	15 044,3	10 659,5	343,1
<i>компенсація втрат від знецінення грошових заощаджень</i>	6 000,0	250,0	-5 750,0	4,2
Загальнодержавні видатки - всього, з них:	100 703,6	123 914,2	23 210,6	123,0
<i>Стабілізаційний фонд</i>	5 902,4	19 964,9	14 062,5	338,3
<i>Дотації вирівнювання місцевим бюджетам</i>	28 810,4	33 356,3	4 545,9	115,8
<i>Пенсійний фонд України</i>	40 256,6	44 173,8	3 917,2	109,7
Державна служба автомобільних доріг України	9 468,2	14 809,7	5 341,5	156,4
Міністерство освіти і науки України	15 612,5	18 612,3	2 999,8	119,2
Міністерство внутрішніх справ України	9 226,7	11 166,0	1 939,3	121,0
Міністерство оборони України - всього, у тому числі:	10 036,4	11 650,1	1 613,7	116,1
<i>Апарат Міністерства</i>	9 926,4	11 650,1	1 723,7	117,4
<i>Загальнодержавні видатки</i>	110,0		-110,0	0,0
Центральна виборча комісія	82,0	755,4	673,3	920,9
Міністерство закордонних справ України	876,5	958,8	82,3	109,4
Академія педагогічних наук України	104,8	112,4	7,6	107,3
Міністерство культури і туризму України	1 280,8	1 366,3	85,5	106,7
Українська академія аграрних наук	488,1	515,0	26,9	105,5
Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів	57,1	59,6	2,6	104,5
Головне управління розвідки Міністерства оборони України	316,5	326,7	10,2	103,2
Головне управління державної служби України	70,7	72,7	2,0	102,8
Служба безпеки України	2 032,7	2 053,6	20,9	101,0
Міністерство аграрної політики України	12 161,7	6 365,2	-5 796,5	52,3
Міністерство регіонального розвитку та будівництва України	2 406,5	149,2	-2 257,3	6,2
<i>Апарат Міністерства</i>	291,5	124,2	-167,3	42,6
<i>Загальнодержавні видатки</i>	2 115,0	25,0	-2 090,0	1,2
Міністерство вугільної промисловості України	7 737,7	5 760,7	-1 977,0	74,5
Міністерство з питань житлово-комунального господарства України	3 735,7	2 065,3	-1 670,3	55,3
<i>Апарат Міністерства</i>	965,7	65,3	-900,3	6,8
<i>Загальнодержавні видатки</i>	2 770,0	2 000,0	-770,0	72,2
Міністерство палива та енергетики України	5 072,4	4 018,8	-1 053,6	79,2
Державна судова адміністрація України	2 475,6	2 029,3	-446,3	82,0
Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи	3 844,7	3 452,3	-392,5	89,8
Міністерство праці та соціальної політики України	3 952,8	3 717,8	-235,0	94,1
Міністерство охорони здоров'я України	5 780,0	5 545,9	-234,1	95,9
Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту - всього, з них:	1 351,0	1 133,7	-217,3	83,9
<i>Загальнодержавні видатки</i>	160,5	176,6	16,1	110,0
Державний департамент України з питань виконання покарань	2 188,2	2 034,3	-153,9	93,0
Національна академія наук України	2 485,2	2 354,9	-130,3	94,8
Міністерство економіки України	276,1	245,2	-30,9	88,8

**Видатки соціального спрямування Державного бюджету України
за 2005-2009 роки у % до ВВП**

Динаміка зростання мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму для працездатних осіб та прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність у 2003-2009 роках

Джерела формування та напрямки використання Стабілізаційного фонду

Джерела формування:

9,8 млрд. грн.	90 відсотків коштів, отриманих від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації (1,3 млрд. грн.)	8,5 млрд. грн.	надходження від приватизації державного майна (8,5 млрд. грн.)	10,2 млрд. грн.	надходження від цільового розміщення державних цінних паперів (4,8 млрд. грн.)	зміни залишків Стабілізаційного фонду (5,4 млрд. грн., <i>факт 2008 – 5,9 млрд. грн.</i>)
-----------------------	--	-----------------------	--	------------------------	--	--

Стабілізаційний фонд (20,0 млрд. грн.)

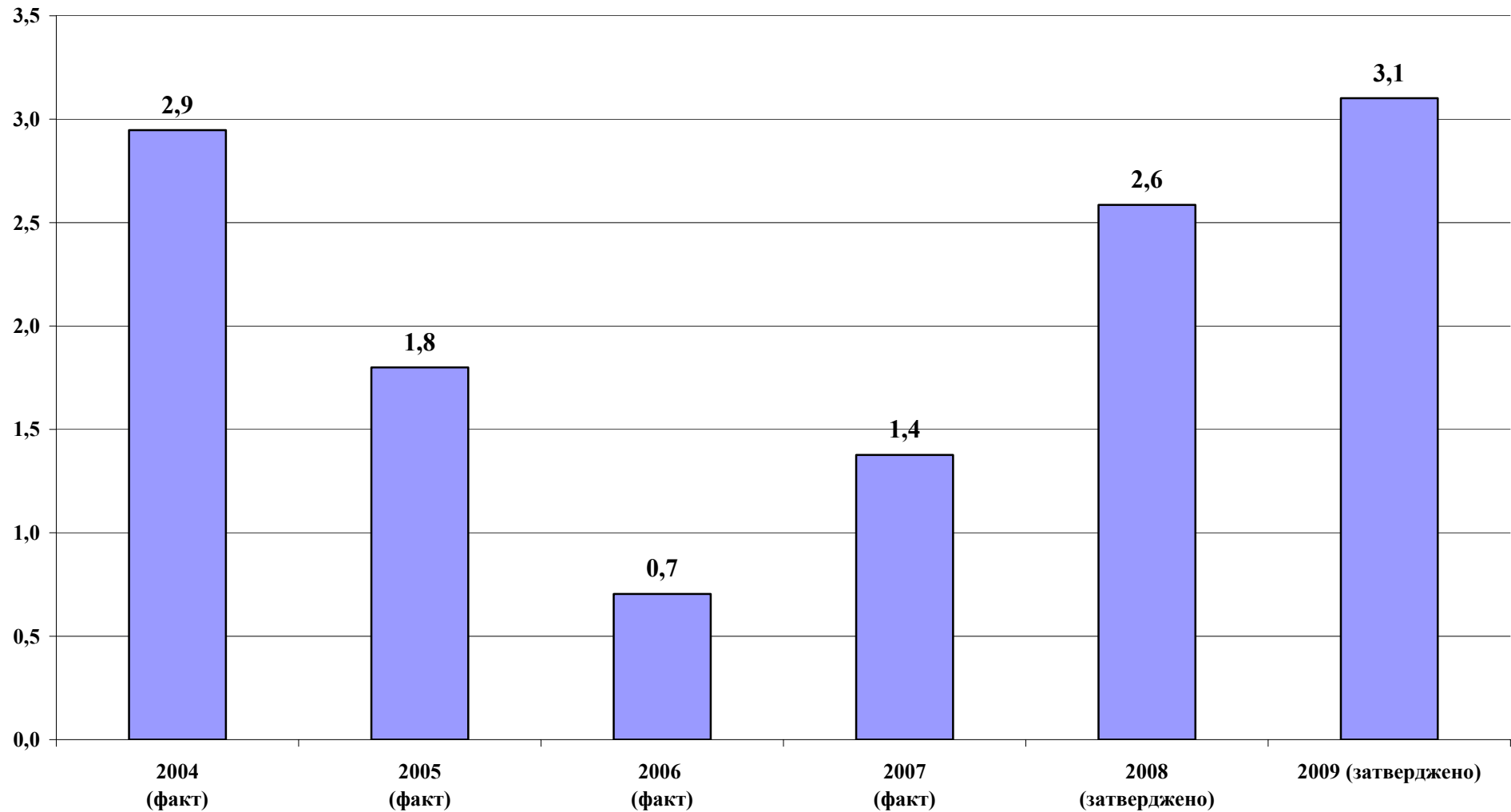
Стабілізаційні витрати (10,0 млрд. грн.)

АПК (2,2 млрд.грн.)	авіа-, машинобудування, оборонно-промисловий комплекс (0,9 млрд.грн.)
вугільна галузь (5,0 млрд.грн.)	інвестиційні проекти в енергетичній галузі (0,6 млрд.грн.)
ЖКГ (0,5 млрд.грн.)	статутні капітали Ощадбанку та Укрексімбанку (0,8 млрд.грн.)

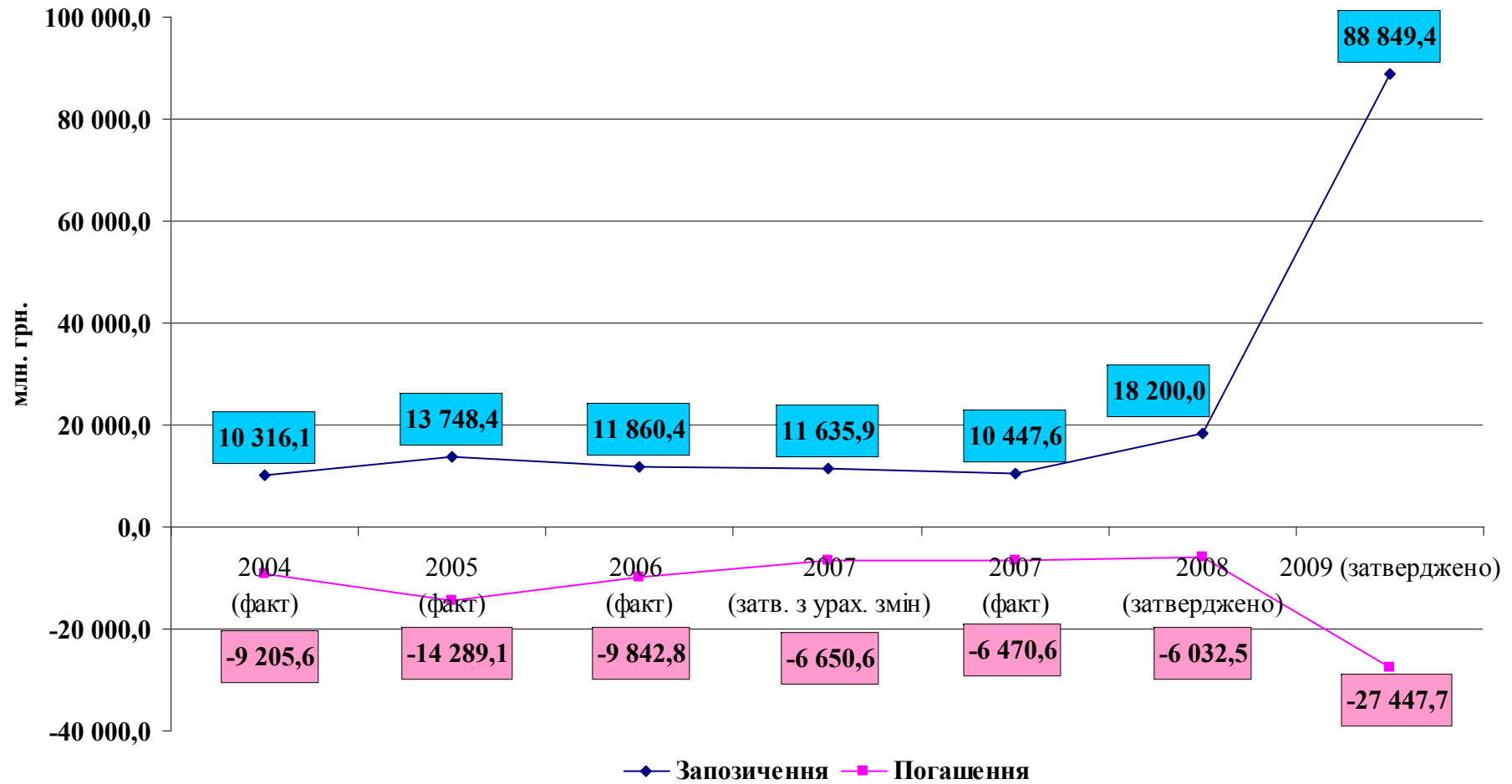
Окремі галузеві витрати (10,0 млрд. грн.)

інвестиційні проекти соціально-економічного розвитку регіонів (1,5 млрд.грн.) та Євро-2012 (4,4 млрд. грн.)	викон. функцій столиці (0,5 млрд.грн.)
державне оборонне замовлення (2,8 млрд.грн.)	охорона здоров'я (0,1 млрд.грн.)
“Мистецький арсенал” та створ. фільмів нац. виробн. (0,25 млрд.грн.)	придбання пожежної техніки (0,1 млрд.грн.)
	придбання обладнання для Держмитслужби (0,2 млрд.грн.)
	шкільні автобуси (0,15 млрд.грн.)

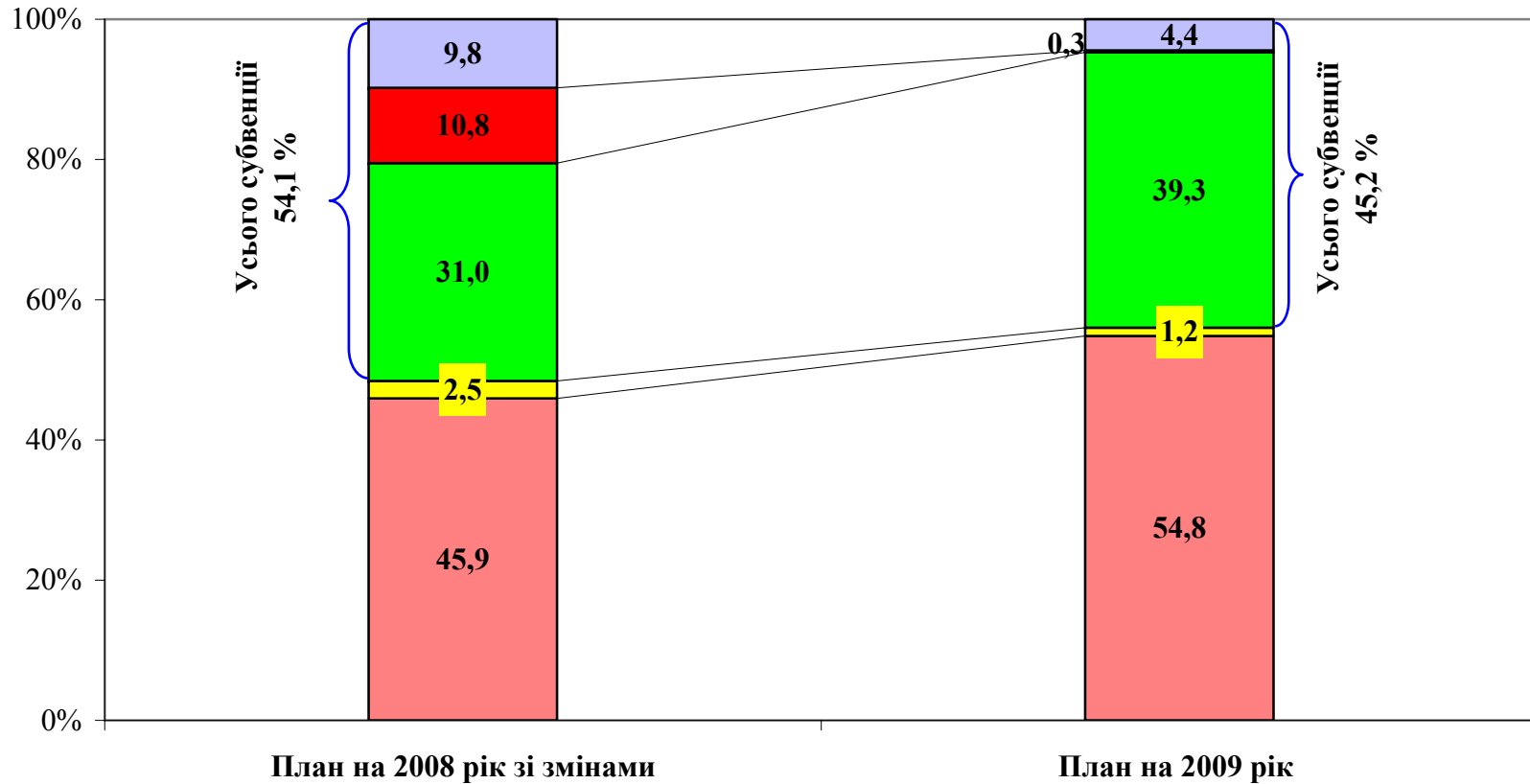
Дефіцит Державного бюджету України за 2004-2009 роки у %% до ВВП

Порівняння обсягів запозичень до державного бюджету і погашення державного боргу за 2004-2009 роки

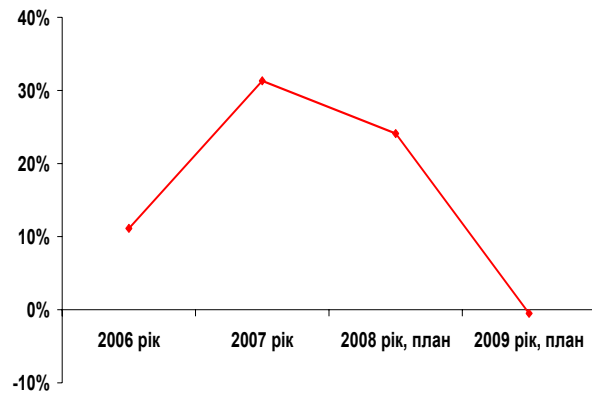
Структура трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам у 2008 - 2009 роках

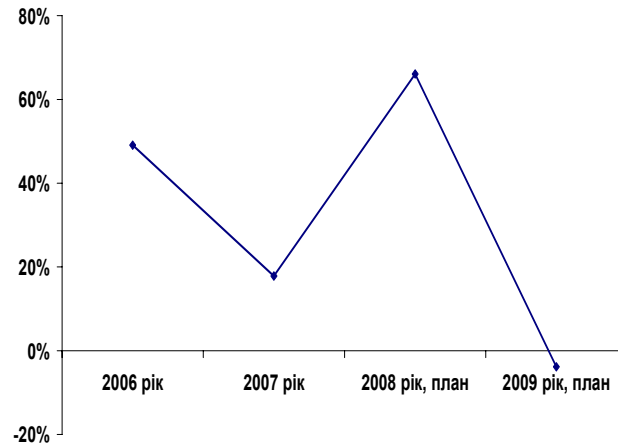
- Інші субвенції
- Субвенції капітального спрямування
- Субвенції соціального спрямування
- Додаткові дотації
- Дотація вирівнювання

Динаміка приросту основних надходжень до державного бюджету у 2006-2009 роках

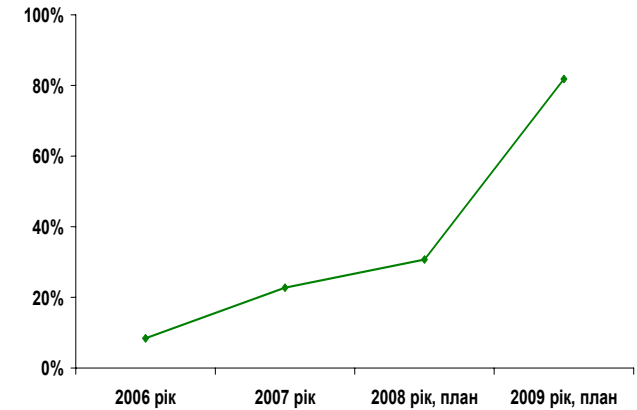
Податк на прибуток

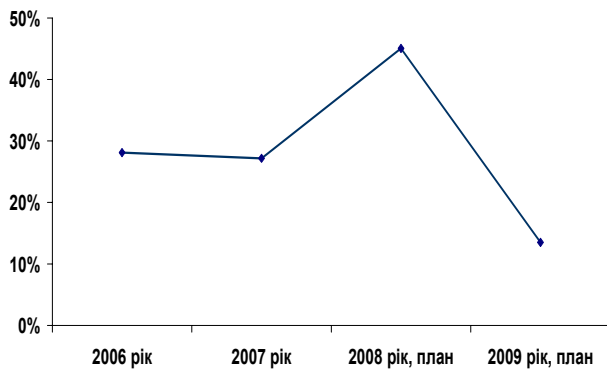
Податк на додану вартість

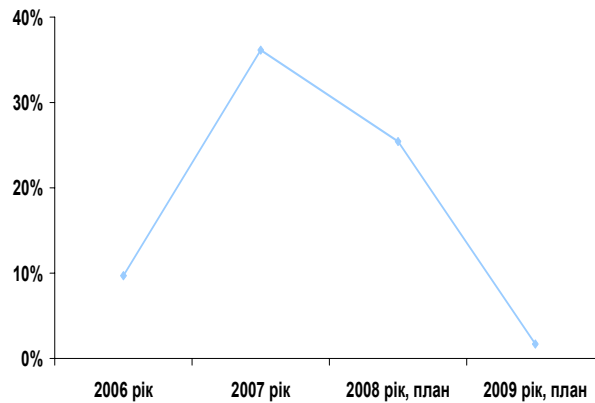
Акцизний збір

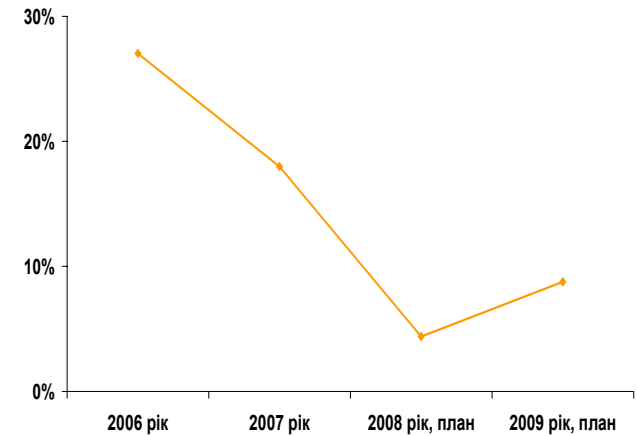
Збори за спеціальне використання природних ресурсів

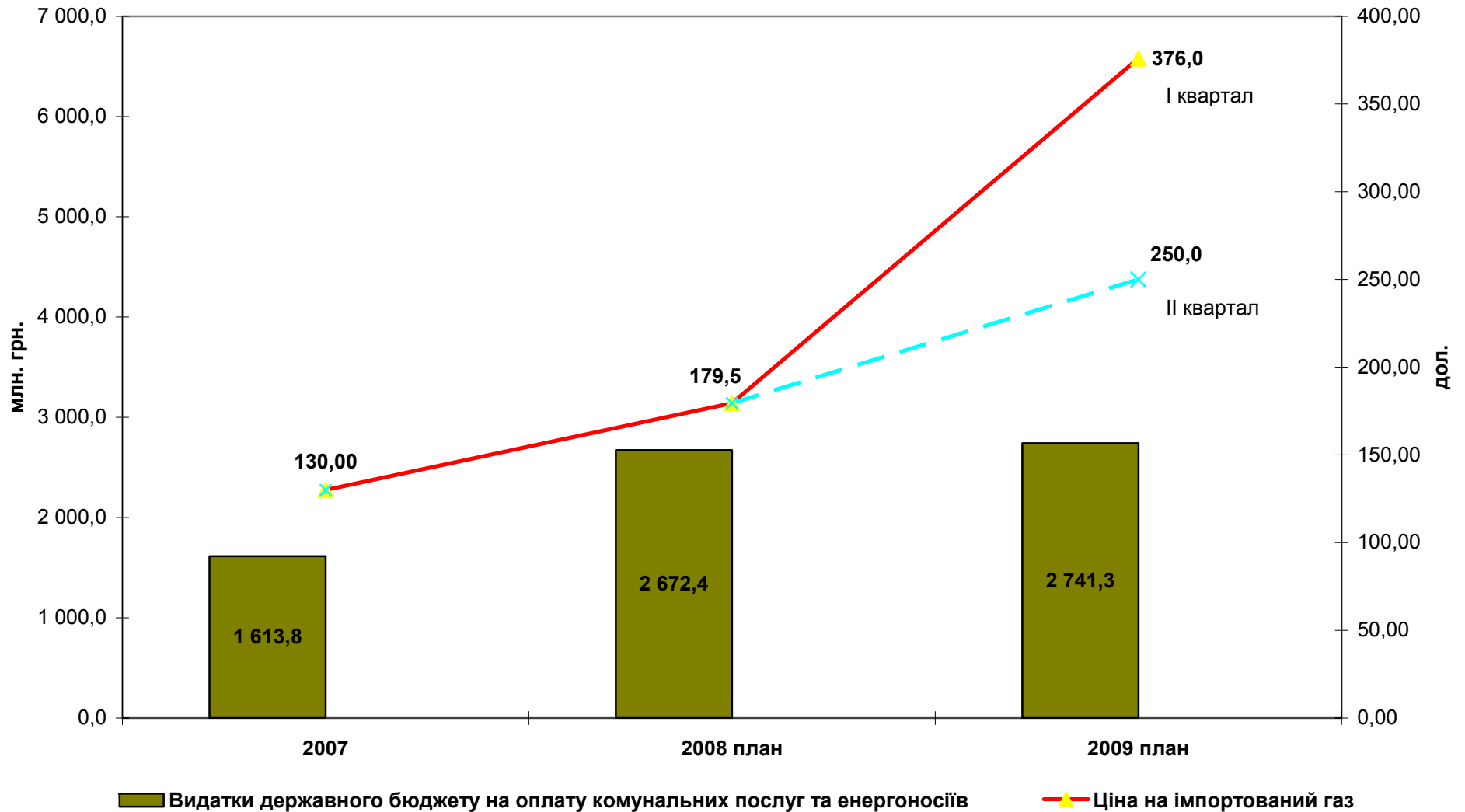
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції

Неподаткові надходження

Динаміка видатків державного бюджету на оплату комунальних послуг та енергоносіїв і ціни на газ у 2007-2009 роках

Видатки державного бюджету, які тісно пов'язані з ціною на газ

	2008 факт			2009 план			Відхилення 2009 р. проти виконання у 2008 р. (млн. грн.)		
	загальний фонд	спеціальний фонд	разом	загальний фонд	спеціальний фонд	разом	загальний фонд	спеціальний фонд	разом
Програма державного бюджету "Компенсація НАК "Нафтогаз України" різниці між цінами закупівлі імпортованого природного газу та його реалізації суб'єктам господарювання на виробництво теплової енергії, яка споживається населенням"	1 992,2	5 391,0	7 383,2	0,0	1 613,9	1 613,9	-1 992,2	-3 777,1	-5 769,3
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з водопостачання та водовідведення, що вироблялися, транспортувалися та постачалися населенню, яка виникла у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості теплової енергії, послуг з водопостачання та водовідведення тарифам, що затверджувалися органами державної влади чи органами місцевого самоврядування	0,0	3 088,5	3 088,5	0,0	2 000,0	2 000,0	0,0	-1 088,5	-1 088,5
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот	4 500,9	0,0	4 500,9	2 333,5	3 604,4	5 937,8	-2 167,4	3 604,4	1 436,9
Разом	6 493,1	8 479,5	14 972,6	2 333,5	7 218,3	9 551,7	-4 159,62	-1 261,21	-5 420,83

Порівняння показників Державного бюджету України на 2008-2009 роки

млн. грн.

Найменування показників згідно з бюджетною класифікацією	Затверджено на 2008 рік			Затверджено на 2009 рік			Відхилення 2009 р. проти затвердженого на 2008 р.					
	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	млн. грн.			%%		
							Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Заг.	Спец.
ВВП номінальний, млрд. грн.	968,8	х	х	1 003,0	х	х	34,2	х	х	103,5	х	х
реальний, темп зростання, %%	104,7	х	х	95,0	х	х	х	х	х	х	х	х
Індекс споживчих цін	123,8	х	х	109,5	х	х	х	х	х	х	х	х
Податок на прибуток підприємств	42 148,5	40 606,0	1 542,5	41 936,1	39 697,8	2 238,3	-212,4	-908,2	695,8	99,5	97,8	145,1
Податок на одану вартість	98 628,6	94 685,7	3 942,9	94 839,6	94 389,6	450,0	-3 789,0	-296,1	-3 492,9	96,2	99,7	11,4
Акцизний збір із вироблених в Україні товарів	11 133,1	8 285,8	2 847,4	19 064,9	12 642,7	6 422,3	7 931,8	4 356,9	3 574,9	171,2	152,6	225,6
Акцизний збір із ввезених на територію України товарів	2 573,1	450,0	2 123,1	5 857,6	887,0	4 970,6	3 284,4	436,9	2 847,5	227,6	197,1	234,1
Всього доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів)	224 508,8	173 360,0	51 148,8	230 190,1	174 957,0	55 233,1	5 681,4	1 597,0	4 084,4	102,5	100,9	108,0
Кошти, що надходять до державного бюджету з інших бюджетів	7 423,2	7 423,2		8 741,2	8 741,2		1 318,0	1 318,0		117,8	117,8	
Разом доходів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів)	231 932,0	180 783,2	51 148,8	238 931,3	183 698,2	55 233,1	6 999,4	2 915,0	4 084,4	103,0	101,6	108,0
Фінансування за борговими операціями	12 167,5	8 600,0	3 567,5	61 401,6	53 170,6	8 231,0	49 234,2	44 570,6	4 663,6	504,6	618,3	230,7
Надходження від приватизації державного майна	607,1	605,7	1,5	8 501,2		8 501,2	7 894,1	-605,7	8 499,8	1 400,2		
Фінансування за активними операціями	12 245,6	12 317,0	-71,4	-38 797,9	-44 000,0	5 202,1	-51 043,4	-56 317,0	5 273,5	-316,8		-7 285,9
з них:												
розміщення коштів на депозитах або придбання цінних паперів	-283,4		-283,4	-44 928,6	-44 000,0	-928,6	-44 645,2	-44 000,0	-645,2	15 853,4		327,7
фінансування за рахунок коштів ЄКР	6 600,0	6 600,0					-6 600,0	-6 600,0				
Загальне фінансування	25 020,2	21 522,7	3 497,5	31 105,0	9 170,6	21 934,4	6 084,8	-12 352,0	18 436,8	124,3	42,6	627,1
у %% до ВВП	2,6			3,1								
Повернення кредитів до бюджету	1 567,7	368,2	1 199,4	3 128,0	591,8	2 536,2	1 560,4	223,6	1 336,8	199,5	160,7	211,5
Разом видатків і надання кредитів	258 519,8	202 674,1	55 845,7	273 164,4	193 460,7	79 703,7	14 644,6	-9 213,4	23 858,0	105,7	95,5	142,7
Разом видатків	253 207,9	200 106,1	53 101,8	267 320,4	193 284,8	74 035,6	14 112,5	-6 821,3	20 933,8	105,6	96,6	139,4
з них:												
видатки споживання	187 741,3	164 931,5	22 809,8	212 770,7	185 272,4	27 498,3	25 029,4	20 340,9	4 688,5	113,3	112,3	120,6
видатки розвитку	60 398,2	33 104,6	27 293,6	33 584,8	7 012,4	26 572,4	-26 813,3	-26 092,2	-721,2	55,6	21,2	97,4

Порівняння показників Державного бюджету України на 2008-2009 роки

млн. грн.

Найменування показників згідно з бюджетною класифікацією	Затверджено на 2008 рік			Затверджено на 2009 рік			Відхилення 2009 р. проти затвердженого на 2008 р.					
							млн. грн.			%%		
	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Заг. фонд	Спец. фонд
Пенсійний фонд України	40 256,6	33 669,6	6 587,0	44 173,8	39 513,3	4 660,5	3 917,2	5 843,7	-1 926,5	109,7	117,4	70,8
Пенсійне забезпечення працівників, зайнятих повний робочий день на підземних роботах, та членів їх сімей				4 075,8	4 075,8		4 075,8	4 075,8				
Компенсація Пенсійному фонду втрат від застосування платниками фіксованого сільськогосподарського податку спеціальної ставки по сплаті збору на обов'язкове пенсійне страхування	1 167,1	1 167,1		626,2	626,2		-540,9	-540,9		53,7	53,7	
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот	4 500,9	4 500,9		5 937,8	2 333,5	3 604,4	1 436,9	-2 167,4	3 604,4	131,9	51,8	
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу	660,9	660,9		660,9	660,9					100,0	100,0	
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг з послуг зв'язку та інших передбачених законодавством пільг (крім пільг на одержання ліків, зубопротезування, оплату електроенергії, природного і скрапленого газу на побутові потреби, твердого та рідкого пічного побутового палива, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати вивезення сміття та рідких нечистот) та компенсацію за пільговий проїзд окремих категорій громадян	1 309,4	1 309,4		1 372,4	1 372,4		63,1	63,1		104,8	104,8	
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям	12 997,6	12 997,6		15 923,9	15 923,9		2 926,3	2 926,3		122,5	122,5	
Разом надання кредитів	5 311,9	2 568,0	2 743,9	5 844,0	175,9	5 668,1	532,0	-2 392,1	2 924,2	110,0	6,8	206,6

**ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ ВІД ОСТАННЬОГО ВАРІАНТУ
ПРОЕКТУ БЮДЖЕТУ (ПРОЕКТ ЗАКОНУ №3000 ВІД 23.12.2008 РОКУ)**

	2009		+/-	%%
	проект	затверджено		
млрд. грн.				
ДОХОДИ				
Доходи (без урахування міжбюджетних трансфертів)	211,0	230,2	19,2	109,1
Кошти, що надходять до державного бюджету з місцевих бюджетів	8,9	8,7	-0,2	97,8
Доходи разом (з урахуванням міжбюджетних трансфертів)	220,0	238,9	18,9	108,6
ВИДАТКИ				
Видатки (без урахування міжбюджетних трансфертів)	172,8	209,2	36,4	121,1
Міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам	60,2	60,8	0,6	101,0
Видатки разом (з урахуванням міжбюджетних трансфертів)	232,9	270,0	37,1	115,9
<i>з них видатки розвитку, в тому числі:</i>				
<i>загальний фонд</i>	<i>26,6</i>	<i>33,6</i>	<i>7,0</i>	<i>126,3</i>
<i>спеціальний фонд</i>	<i>6,2</i>	<i>7,0</i>	<i>0,8</i>	<i>112,9</i>
Пенсійний фонд України	29,9	44,2	14,3	147,8
Стабілізаційний фонд	9,8	20,0	10,2	204,1
ДЕФЦИТ БЮДЖЕТУ	15,9	31,1	15,2	195,6
з них:				
<i>фінансування за борговими операціями</i>	<i>52,1</i>	<i>61,4</i>	<i>9,3</i>	<i>117,9</i>
<i>фінансування за активними операціями</i>	<i>-44,7</i>	<i>-38,8</i>	<i>5,9</i>	<i>-</i>

Доходи (без урахування міжбюджетних трансфертів) збільшено на 19,2 млрд. грн., або на 9,1 %. Зазначене збільшення відбулося в основному за рахунок податку на додану вартість (на 6,7 млрд. грн., або 7,7 %), акцизного збору з вироблених в Україні товарів (на 5,4 млрд. грн., або 39,4 %), акцизного збору із ввезених в Україну товарів (на 3,5 млрд. грн., або у 2,5 раза). Крім того встановлено сплату збору з купівлі-продажу валют у розмірі 0,2 % при відсутності цього збору у проекті бюджету (+1,2 млрд. грн.). Також, включено надходження до спеціального фонду в рамках програм допомоги у сумі 0,7 млрд. грн.

Видатки та надання кредитів збільшено на 36,4 млрд. грн., або на 21,1 %, з них спрямовано на покриття дефіциту Пенсійного фонду – 13,1 млрд. грн. (які були відсутні у проекті бюджету) та збільшення видатків на виплату пенсій – 1,2 млрд. грн., збільшення видатків Стабілізаційного фонду 10,2 млрд. грн. При цьому здійснено розподіл видатків Стабілізаційного фонду (у тексті Закону без внесення змін до бюджетних призначень).

Дефіцит бюджету збільшено на 15,2 млрд. грн., або майже удвічі. Із цього збільшення 5,9 млрд. грн. за рахунок залишків по спеціальному фонду, зокрема стабілізаційного фонду, та 9,3 млрд. грн. фінансування за борговими операціями, із яких 4,3 млрд. грн. запозичення до спеціального фонду.

Збільшено мінімальну заробітну плату до рівня прожиткового мінімуму з грудня 2009 року на відміну від меншого його рівня на 19 грн. у проекті бюджету.

**ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ВИКОНАННЯ
ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА 2008 РІК**

Доходи державного бюджету виконані на 99,9 %, у тому числі доходи загального фонду виконані на 102,8 % (перевиконання складає 5,1 млрд. грн., доходи спеціального фонду виконані на 89,6 % (недовиконання складає 5,3 млрд. грн.).

Перевиконання доходів загального фонду обумовлено перевищенням фактичних доходів від податку на прибуток (+5,3 млрд. грн., або +13,1 в.п.), надходжень від перевищення валових доходів над видатками Національного банку України (+3,5 млрд. грн., або у 1,7 раза більше планового показника), ввізного мита (+0,8 млрд. грн., або 10,5 в.п.), рентної плати за нафту, що видобувається в Україні (+0,7 млрд. грн., або +18,9 в.п.). При цьому податку на додану вартість надійшло менше на 4,7 млрд. грн., або на 4,9 %.

Видатки державного бюджету України за 2008 рік в цілому виконані на 95,4 %, недовиконання становить 11,8 млрд. грн. Видатки загального фонду виконані на 96,6 %, що на 6,8 млрд. грн. менше затверджених призначень, спеціального фонду – на 90,7 %, або на 4,9 млрд. грн. менше затверджених призначень.

Найсуттєвіші відсотки недофінансування мають місце по Загальнодержавній програмі реформування житлово-комунального господарства (-36,1 в.п.), реструктуризації вугільної та торфодобувної промисловості (-32,5 в.п.).

Дефіцит державного бюджету склав 12,5 млрд. грн.

Стабілізаційний фонд був поповнений за рахунок внутрішніх запозичень на суму 5,9 млрд. грн., які повністю залишились невикористаними на кінець року.

Цей продукт підготовлено за підтримки Американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку. Зміст продукту є відповідальністю Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень (ІБСЕД) і не обов'язково збігається з поглядами USAID або уряду США.